

Sygn. akt I ACa 1007/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 5 lutego 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący :	SSA Elżbieta Karpeta
Sędziowie :	SA Lucyna Świdorska-Pilis SO del. Tomasz Ślęzak (spr.)
Protokolant :	Małgorzata Korszun

po rozpoznaniu w dniu 5 lutego 2014 r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa B. C.

przeciwko Skarbowi Państwa-Ministrowi Spraw Wewnętrznych

o zapłatę

na skutek apelacji powódki

od wyroku Sądu Okręgowego w Katowicach

z dnia 13 sierpnia 2013 r., sygn. akt I C 83/13,

- 1) oddala apelację;
- 2) nie obciąża powódki kosztami postępowania apelacyjnego.

I ACa 1007/13

UZASADNIENIE

Powódka B. C. pozwem, który wniesiony został do Sądu Okręgowego w Katowicach 11 lutego 2013r., domagała się zasądzenia od pozwanego Skarbu Państwa – Ministra Spraw Wewnętrznych kwoty 185 840zł, a w ramach tej kwoty 75 840zł z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu tytułem odszkodowania oraz 110 000zł z ustawowymi odsetkami od daty prawomocności wyroku tytułem zadośćuczynienia.

W uzasadnieniu pozwu powódka podała, że w okresie stanu wojennego była dwukrotnie internowana od 13 grudnia 1981r. do 29 kwietnia 1982r. i od 16 sierpnia 1982r. do 19 listopada 1982r. Sąd Okręgowy w Katowicach wyrokiem z dnia 25 marca 2009r. (w sprawie o sygn. akt V Ko 87/08, na podstawie art.8 ust.1 i 1a ustawy z dnia 23 lutego

1991r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, dodanego ustawą z dnia 19 września 2007r. o zmianie powyższej ustawy, zasądził na rzecz powódki od Skarbu Państwa zadośćuczynienie w kwocie 18 000zł z ustawowymi odsetkami od daty uprawomocnienia się wyroku. Zadośćuczynienie to obejmowało jedynie okres internowania. Obecnie powódka dochodzi kwoty 110 000zł zadośćuczynienia za krzywdy wynikające z decyzji o internowaniu, ale w okresie po zwolnieniu z internowania, który to okres nie był brany pod uwagę przez Sąd Okręgowy w wymienionej sprawie karnej, to jest za utratę pracy, za konieczność zrezygnowania ze studiów oraz za krzywdy moralne wyrządzone powódce. Kwoty 75 840zł powódka domaga się natomiast z tytułu odszkodowania za pozostawanie bez pracy, a tym samym bez wynagrodzenia za pracę przez okres 36 miesięcy to jest od 27 czerwca 1983r. do 3 września 1985r. oraz od marca 1987r. do 1 stycznia 1988r. Zdaniem powódki dopiero zaistnienie w porządku prawnym wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 marca 2011r. sygn. akt K 35/08 umożliwiło jej wystąpienie na drogę formalną dochodzenia roszczeń odszkodowawczych, a zatem bieg przedawnienia tych roszczeń rozpoczął się od daty wydania tego wyroku, a gdyby nawet przyjąć, że doszło do przedawnienia, podniesienie tego zarzutu przez pozwanego należy uznać za nadużycie prawa.

Pozwany Skarb Państwa – Minister Spraw Wewnętrznych w odpowiedzi na pozew wniósł o oddalenie powództwa i zasądzenie od powódki na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W uzasadnieniu pozwany podniósł zarzut przedawnienia roszczeń powódki wskazując, że powódka już w momencie doznawania szkody ze strony organów ścigania PRL to jest w latach 1981 – 1989, a najpóźniej w 1991r. posiadała wiadomość zarówno o poniesionej szkodzie, jak i osobie obowiązanej do jej naprawienia. Roszczenia powódki pozostaną przy tym przedawnione nawet przy przyjęciu korzystnego dla niej założenia, iż faktyczną możliwość ich dochodzenia uzyskała dopiero po rozpoczęciu przemian polityczno – ustrojowych w czerwcu 1989r. Podniósł też pozwany, że 10-letni termin przedawnienia biegnie nie od dnia stwierdzenia bezprawności zdarzenia, lecz od dnia, w którym nastąpiło zdarzenie wyrządzające szkodę oraz, że na bieg terminu przedawnienia w niniejszej sprawie nie ma żadnego wpływu wskazany przez powódkę wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 marca 2011r. sygn. akt K 35/08. Niezależnie od tego pozwany podniósł, że powódka wbrew regule z art.6 k.c. i art.232 k.p.c. nie wykazała przesłanek odpowiedzialności Skarbu Państwa.

Wyrokiem z dnia 13 sierpnia 2013 r. Sąd Okręgowy oddalił powództwo i nie obciążył powódki kosztami procesu.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że powódka B. C. od 1 grudnia 1977r. pracowała w Kopalni (...) jako bibliotekarka. W 1980r. brała udział w strajkach, które miały miejsce w tej kopalni. Przystąpiła do działalności wolnych związków zawodowych, została członkiem (...). Od dnia 1 sierpnia 1981r. jej wynagrodzenie wynosiło 4 200 zł. Na podstawie decyzji Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej w K. wydanych w oparciu o art.42 dekretu z dnia 13 grudnia 1981r. o ochronie bezpieczeństwa Państwa i porządku publicznego w czasie obowiązywania stanu wojennego, powódka była dwukrotnie internowana w okresach od 13 grudnia 1981r. do 29 kwietnia 1982r. oraz od 31 sierpnia 1982r. do 18 listopada 1982r. W 1981r. powódka podjęła studia zaoczne na Wydziale(...) w K.. Podczas pierwszego internowania otrzymała urlop dziekański, natomiast po drugim okresie internowania, kiedy zgłosiła się na uczelnię, poinformowano ją, że może kontynuować naukę pod warunkiem nadrobienia w terminie 2 tygodni materiału. Powódka nie była w stanie tego uczynić i zrezygnowała ze studiów. Z dniem 13 maja 1982r. B. C. została przeniesiona do pracy w Dziale Ekspedycji na stanowisko samodzielnego referenta ekspedycji z wynagrodzeniem 4 100 zł miesięcznie, a dnia 26 czerwca 1983r. została zwolniona z pracy w KWK (...) na zasadzie porozumienia stron. W okresie od 4 września 1985r. do marca 1987r. pracowała w Spółdzielni (...) w M. na stanowisku specjalisty ds. technicznych. Pracę wykonywała w M.. Z powodu likwidacji stanowiska pracy powódki wypowiedziano jej warunki pracy proponując pracę w J.. B. C. nie zgodziła się z wypowiedzeniem z powodu utrudnionego dojazdu do nowego miejsca pracy. Była skłonna podjąć zatrudnienie w M. lub K.. Jej powództwo o przywrócenie do pracy zostało oddalone wyrokiem Sądu Rejonowego wM. z dnia 5 maja 1987r. sygn. akt IV P 14/87. W okresie od 4 stycznia 1988r. do 31 maja 1989r. powódka pracowała w Bibliotece (...) w K.. Jej stosunek pracy został rozwiązany na zasadzie porozumienia między zakładami. Orzeczeniem z dnia 12 czerwca 1990r. Społeczna Komisja Pojednawcza na podstawie art.6 ust.1 ustawy z dnia 24 maja 1989r. o przywróceniu praw pracowniczych osobom pozbawionym zatrudnienia za działalność związkową,

samorządową, przekonania polityczne i religijne, uwzględniając wniosek powódki o ponowne zatrudnienie, nałożyła na KWK (...) obowiązek zawarcia z nią umowy o pracę na stanowisku odpowiadającym jej kwalifikacjom zawodowym jednak nie niższym niż poprzednio zajmowane. Powódka pozostawała bez pracy w okresach od 27 czerwca 1983r. do 3 września 1985r. i od marca 1987r. do 4 stycznia 1988r. Obecnie otrzymuje emeryturę w kwocie 1.090zł netto. ZUS nie naliczył jej składek emerytalnych za lata 1983 - 1987.

W latach 1981 – 1988 w domu powódki odbyło się 5 rewizji. Kilkakrotnie była zatrzymywana na 48 godzin. Ostatni raz była zatrzymana w dniach 24 – 26 sierpnia 1988r. Za swoje działania opozycyjne powódka trzykrotnie stawiała przed kolegium do spraw wykroczeń – 20 stycznia 1988r., 14 kwietnia 1988r. i 26 sierpnia 1988r.

Wnioskiem z dnia 21 lipca 2008r. skierowanym do Sądu Okręgowego w Katowicach, B. C. domagała się odszkodowania w maksymalnie dopuszczalnej ustawowo wysokości to jest w kwocie 25 000zł za poniesioną szkodę majątkową oraz za doznaną krzywdę z tytułu internowania w okresach 13 grudnia 1981r. do 29 kwietnia 1982r. oraz od 31 sierpnia 1982r. do 18 listopada 1982r. W uzasadnieniu tego wniosku podała, że w okresie internowania jej rodzina nie otrzymywała z jej zakładu żadnych pieniędzy. Szkoła poniesiona z tego tytułu wynosi około 28 000zł, a w wyniku internowania doznała krzywdy, w tym także w postaci utraty możliwości ukończenia studiów na Uniwersytecie (...). Sąd Okręgowy w Katowicach wyrokiem z dnia 25 marca 2009r. sygn. akt V Ko 87/08 na mocy art.8 ust.1 i 1a ustawy z dnia 23 lutego 1991r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, zasądził na rzecz powódki od Skarbu Państwa zadośćuczynienie w kwocie 18 000zł z ustawowymi odsetkami od daty uprawomocnienia się wyroku, a w pozostałym zakresie wniosek oddalił. Z motywów tego orzeczenia wynika, iż Sąd ustalając wysokość zadośćuczynienia za krzywdy spowodowane wykonaniem obu decyzji o internowaniu powódki, miał też na uwadze, że ze względu na wykonanie tych decyzji nie mogła ona w planowanym przez nią czasie kontynuować studiów w Uniwersytecie (...), co potęgowało rozmiar wyrządzonej jej krzywdy.

W oparciu o te ustalenia Sąd Okręgowy uznał, że roszczenia powódki uległy przedawnieniu na podstawie art. 442 § 1 k.c. i brak jest podstaw, aby uwzględnić jej zarzut naruszenia art. 5 k.c. ze względu na znaczny upływ czasu od dat (12 czerwca 1993 i 26 sierpnia 1998 roku) w których, zdaniem tego Sądu, nastąpiło przedawnienie.

W apelacji od tego wyroku powódka zarzuciła błędne, jej zdaniem, przyjęcie przez Sąd Okręgowy, że bieg terminu przedawnienia nie rozpoczął się od daty wydania wyroku Trybunału Konstytucyjnego, to jest od 16 marca 2011 roku lub uznania, iż przedawnienie nie jest sprzeczne z art. 5 k.c. W oparciu o te zarzuty powódka wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji.

W odpowiedzi na apelację strona pozwana wniosła o jej oddalenie i zasądzenia na rzecz Skarbu Państwa-Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje.

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie.

W pierwszej kolejności, jak trafnie przyjął Sąd pierwszej instancji, rozważenia wymaga podniesiony przez stronę pozwaną zarzut przedawnienia roszczeń powódki. W tej kwestii przywołać należy tę część materiału dowodowego (okoliczności bezsporne w sprawie), z których wynikają zdarzenia, z którymi powódka wiąże zasadność swoich roszczeń o odszkodowanie i zadośćuczynienie. Zdarzenia te to, w zakresie roszczenia odszkodowawczego, pozbawienie możliwości zatrudnienia i brak wynagrodzenia za pracę przez 36 miesięcy, a w zakresie żądania zadośćuczynienia represje, jakich, w opisywany przez siebie sposób, powódka doznała w związku ze swoją działalnością związkową i przekonaniami politycznymi w latach osiemdziesiątych ubiegłego wieku. Są to zatem zdarzenia mające postać deliktu prawa cywilnego, a to każe sięgnąć, przy podniesionym przez stronę pozwaną zarzucie przedawnienia, do art. 442¹ § 1 kodeksu cywilnego. Przepis ten obowiązuje od 10 sierpnia 2007 r. i przewiduje, że roszczenie o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym ulega przedawnieniu z upływem lat trzech od dnia, w którym poszkodowany dowiedział się o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia. Jednakże termin ten nie może być dłuższy niż

dziesięć lat od dnia, w którym nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę. Został on dodany ustawą z dnia 16 lutego 2007 r. o zmianie ustawy – Kodeks Cywilny (Dz.U. Nr 80. poz. 538), która uchyliła art. 442 k.c. Przepis przejściowy zawarty w tej ustawie (art. 2), przewiduje, że do roszczeń, o których mowa w art. 442¹ k.c., powstałych przed dniem wejścia w życie tej ustawy, a według przepisów dotychczasowych w tym dniu jeszcze nieprzedawnionych, stosuje się przepisy art. 442¹ k.c. Do dnia wejścia w życie ustawy, do 9 sierpnia 2007 r., obowiązywał art. 442 § 1 k.c., przy czym treść uchylonego art. 442 § 1 k.c. i art. 442¹ § 1 kodeksu cywilnego jest taka sama. Roszczenia powódki zatem ulegają przedawnieniu z upływem lat trzech od dnia w którym dowiedziała się o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia, przy czym termin przedawnienia nie może być dłuższy niż dziesięć lat od dnia w którym nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę. Ten dziesięcioletni termin jest zatem górną granicą czasową, po przekroczeniu której roszczenia powódki uległy przedawnieniu. Bieg tego terminu rozpoczął się od ostatniego zdarzenia szkodzącego, a tym, jak prawidłowo ustalił to Sąd pierwszej instancji, było zatrzymanie powódki w dniach 24-26 sierpnia 1988 r. zakończone orzeczeniem kolegium do spraw wykroczeń. Roszczenia powódki przedawniły się zatem 26 sierpnia 1998 r., a więc ponad czternaście lat przed wniesieniem przez nią pozwu w tej sprawie. To daje podstawę do stwierdzenia, że, tak jak przyjął to Sąd Okręgowy, zastosowanie ma tutaj uchylony art. 442 § 1 k.c. Rację ma także ten Sąd, że roszczenie odszkodowawcze, związane z żądaniem powódki zapłaty zwaloryzowanego wynagrodzenia za pracę, której powódka przez trzy lata w okresie stanu wojennego była pozbawiona, przedawniło się wcześniej, jako że o tej szkodzie i osobie obowiązanej do naprawienia powódka wiedziała najpóźniej po przywróceniu jej praw pracowniczych przez Społeczną Komisję Pojednawczą w dniu 12 czerwca 1990 r., co oznacza upływ terminu przedawnienia tego roszczenia po trzech latach. Analiza okoliczności faktycznych tej sprawy, które zostały przez Sąd pierwszej instancji ustalone prawidłowo i które Sąd Apelacyjny uznaje za własne, a w szczególności przytoczone już daty zdarzeń z których powódka wywodzi swoje roszczenia, w kontekście przesłanek ustawowych zawartych w art. 442 § 1 k.c., wskazują na to, że bieg terminu przedawnienia roszczeń powódki, nie może być liczony od daty wyroku Trybunału Konstytucyjnego (sygn. akt K 35/08), to jest od 16 marca 2011 r., w którym to orzeczeniu Trybunał stwierdził, między innymi, niekonstytucyjność dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym. Z uzasadnienia tego wyroku wynika, że to orzeczenie ma bezpośrednią doniosłość w sferze prawa karnego i umożliwia wznowienie postępowań karnych, w których stosowane były przepisy prawa represyjnego zawarte w zakwestionowanych dekretach. Jeżeli, więc wobec powódki toczyły się takie postępowania karne, to może ona na podstawie wymienionego orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego żądać ich wznowienia. Drogę do dochodzenia od Skarbu Państwa odszkodowania za poniesioną szkodę i zadośćuczynienia za doznaną krzywdę wynikłą z wykonania decyzji o internowaniu w związku z wprowadzeniem w dniu 13 grudnia 1981 r. w Polsce stanu wojennego, otworzyła także powódce ustawa z dnia 19 września 2007r. o zmianie ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz.U. Nr 191 poz.1372). Powódka z tej drogi wcześniej skorzystała, nie skorzystała natomiast z możliwości złożenia wniosku o wznowienie postępowania w sprawie Sądu Okręgowego w Katowicach sygn. akt V Ko 87/08, którą z kolei umożliwił jej wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 1 marca 2011 r. sygn. akt P 21/09.

Odnosząc się do tych zarzutów apelacji, które dotyczą niezastosowania art. 5 k.c. przy ocenie zasadności zarzutu przedawnienia podniesionego przez stronę pozwaną wskazać należy, że trafnie przyjął Sąd pierwszej instancji, iż sąd może wyjątkowo nie uwzględnić upływu przedawnienia dochodzonego roszczenia, jeżeli podniesienie przez dłużnika zarzutu przedawnienia nastąpiło w okolicznościach objętych tym przepisem to znaczy, gdy stanowi nadużycie prawa. Trafnie Sąd ten, przywołując poglądy judykatury (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 2 kwietnia 2003r. I CKN 204/01, z dnia 7 listopada 2003r. V CK 399/02, z dnia 7 czerwca 2000r. III CKN 522/99), przyjął szczególny charakter art. 5 k.c. wynikający z użycia w nim klauzul generalnych. Generalnie bowiem powołanie się przez dłużnika na przedawnienie roszczenia jest działaniem w granicach prawa i zgodnym z prawem. Aby można było przyjąć, że podniesienie zarzutu przedawnienia jest nie do pogodzenia z zasadami współżycia społecznego, musi zostać w szczególności wykazane, iż bezczynność wierzyciela w dochodzeniu roszczenia była usprawiedliwiona wyjątkowymi okolicznościami. Istotne znaczenie dla oceny zarzutu przedawnienia z punktu widzenia zasad współżycia społecznego może mieć zwłaszcza czas opóźnienia w dochodzeniu roszczenia.

W okolicznościach tej sprawy czas ten jest bardzo znaczny i jak podniesiono wynosi, przy przyjęciu dziesięcioletniego terminu przedawnienia ponad czternaście lat, a przy terminie trzyletnim około dwadzieścia lat. W tym czasie obowiązywały przepisy o odpowiedzialności Skarbu Państwa za szkody związane ze zdarzeniami jakie miały miejsce przed dniem 17 października 1997 r. i wejściem w życie obecnie obowiązującej Konstytucji. Chodzi tu o przepisy art. 417-421 k.c. i powódka nie była pozbawiona, wbrew swoim obecnym twierdzeniom, możliwości dochodzenia swych roszczeń. Powoływanie się na otwarcie tej drogi dopiero po stwierdzeniu niekonstytucyjności dekretu o stanie wojennym przez Trybunał Konstytucyjny, jest chybione z przyczyn wyżej wskazanych, ale także dlatego, że regulacje tego dekretu obowiązywały w czasie stanu wojennego, a powódka upatruje źródła swych roszczeń w licznych działaniach funkcjonariuszy strony pozwanej, które miały miejsce do 26 sierpnia 1988 r., za skutki internowania i pozbawienie jej możliwości studiowania wszak otrzymała zadośćuczynienie w oparciu o wyrok Sądu Okręgowego w Katowicach z dnia 25 marca 2009 r. w sprawie V Ko 87/08. Co do roszczenia odszkodowawczego natomiast podkreślenia wymaga, że tak jak również już podniesiono, powódka sformułowała je poprzez oparcie na podstawie faktycznej odnoszącej się do zapłaty zwaloryzowanego utraconego wynagrodzenia, w żaden natomiast sposób nie podała jakiej kwoty domaga się z tytułu niższej obecnie emerytury, co miałyby wynikać z nienaliczania w okresie pozostawania bez pracy składek na ubezpieczenie społeczne.

Z tych względów Sąd Apelacyjny, na podstawie art. 385 k.p.c., oddalił apelację, a w oparciu o art. 102 k.p.c. nie obciążył powódki kosztami postępowania apelacyjnego, uznając, że sprawa ma szczególny charakter w rozumieniu tego przepisu tak, że względu na sytuację materialną powódki, jak i na jej subiektywne przekonanie o słuszności swoich roszczeń.